

Warszawa, dnia 7 stycznia 2019 r.

KMP. 570.17.2018.JJ

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur  
z wizytacji Komisariatu Policji Warszawa Żoliborz  
(wyciąg)**

**1. Wprowadzenie**

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192), zwanego dalej: OPCAT, oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 11 lipca 2018 r. Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur (dalej: KMPT) przeprowadził wizytację Komisariatu Policji Warszawa Żoliborz (dalej zwany: Komisariatem), mieszczącego się przy ul. Ludwika Rydygiera 3a.

W skład zespołu wizytującego wchodził: Aleksandra Osińska, Tomasz Górecki (psycholog) oraz dr Justyna Józwiak (socjolog).

Celem wizytacji KMPT, zgodnie z art. 19 OPCAT, było sprawdzenie sposobu traktowania osób zatrzymanych, w celu wzmocnienia, jeśli to niezbędne, ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem, a następnie przedstawienie rekomendacji właściwym władzom w celu poprawy traktowania oraz warunków zapewnionych osobom pozbawionym wolności i zapobiegania torturom oraz innemu okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, mając na uwadze odpowiednie standardy organizacji międzynarodowych.

W ramach wizytacji wykonano następujące czynności:

- przeprowadzono rozmowy z funkcjonariuszami Policji pracującymi w Komisariacie;
- przeprowadzono rozmowy z osobami, z którymi odbywały się czynności w dniu wizyty;

- przeprowadzono ogląd pomieszczeń Komisariatu (pokoje policjantów, sanitariatów, poczekalni dla interesantów, szatni funkcjonariuszy, pokoju okazania, dyżurki oficera dyżurnego, etc.);
- dokonano analizy rejestrów i wybranej dokumentacji prowadzonej w Komisariacie;
- wykonano dokumentację fotograficzną.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano wybraną dokumentację związaną z funkcjonowaniem Komisariatu.

Przedmiotem zainteresowania przedstawicieli KMPT każdorazowo pozostają następujące zagadnienia: traktowanie osób zatrzymanych przez funkcjonariuszy, warunki materialne zatrzymania, funkcjonowanie w praktyce podstawowych zabezpieczeń chroniących osoby pozbawione wolności przed złym traktowaniem, kwalifikacje personelu.

W niniejszym raporcie uwzględniono obszary, które wymagają wzmocnienia z punktu widzenia zapobiegania torturom i innym formom złego traktowania osób pozbawionych wolności (pkt. 5). Raport opisuje również problemy systemowe wymagające zmiany obowiązującego prawa (pkt. 4).

## **2. Zakaz represji**

Stosownie do art. 21 ust. 1 OPCAT żadna osoba (np. osoba zatrzymana, pracownik Komisariatu, członek rodziny, inna osoba) lub organizacja, która przekazała KMPT informację, nie może ponieść jakiegokolwiek sankcji lub uszczerbku z tego tytułu, niezależnie czy udzieliła informacji prawdziwej, czy fałszywej.

*Wskazany przepis OPCAT stanowi bowiem, że żadna władza lub funkcjonariusz nie nakaze, nie zastosuje, nie pozwoli ani nie dopuści do stosowania jakiegokolwiek sankcji przeciwko jakiegokolwiek osobie lub organizacji, za przekazanie krajowemu mechanizmowi prewencji jakiegokolwiek informacji, prawdziwej bądź fałszywej, i żadna taka osoba lub organizacja nie poniesie żadnego uszczerbku w jakikolwiek inny sposób.*

## **3. Charakterystyka placówki**

Wizytowany Komisariat podlega Komendzie Rejonowej Policji V – Bielany Żoliborz, mieszcząca się przy ul. Żeromskiego 7.

W Komisariacie funkcjonują dwa wydziały: Wydział Prewencji i Wydział Kryminalny. W skład Wydziału Prewencji wchodzi: Rewir Dzielnicowych, dwa Ogniwa Patrolowo-

Interwencyjne, Zespół Dyżurnych oraz Zespół Organizacji Służby. Ponadto w ramach Ogniw Patrolowo-Interwencyjnych działają, wspólnie ze Strażą Miejską, Patrole Szkolne.

W dniu wizyty KMPT w Komisariacie była ograniczona liczba funkcjonariuszy, ponieważ w Warszawie odbywały się uroczystości związane z obchodami 75. rocznicy rzezi wołyńskiej i większość policjantów (włącznie z Komendantem Komisariatu) została oddelegowana do tzw. zabezpieczenia imprezy w terenie.

#### **4. Problemy systemowe**

##### **4.1. Kontrola osobista osób zatrzymanych połączona z rozbieraniem ich do naga**

Podczas wizytacji ustalono, że kontrola osobista odbywa się w sali obrad (pomieszczenie niemonitorowane) i polega na całkowitym rozebraniu się zatrzymanego. W przypadku kobiet kontrola jest przeprowadzana przez policjantkę. Funkcjonariusze nie przeprowadzali kontroli osobistej w sposób dwuetapowy i nie posiadają wiedzy na ten temat (najpierw przeszukiwana jest górna partia ciała, potem dolna).

Funkcjonariusze działają na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jednolity Dz.U. 2017 poz. 2067), który został uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją w zakresie, w jakim uprawnia funkcjonariuszy Policji do dokonywania kontroli osobistej, nie określając granic tej kontroli<sup>1</sup>. Zgodnie z wyrokiem Trybunału powyższy przepis utraci moc, w zakresie wskazanym w wyroku, z dniem 23 czerwca 2019 r. (tj. po upływie 18 miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw).

Z uwagi na ryzyko złego traktowania osób poddawanych kontroli osobistej, KMPT widzi konieczność pilnego uregulowania tej kwestii. Kontrola osobista jest bowiem środkiem bardzo inwazyjnym oraz potencjalnie poniżającym, mogącym wywoływać w człowieku poczucie upokorzenia i wstydu.

KMPT chciałby w tym miejscu przywołać standardy Europejskiego Komitetu ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu i Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (dalej CPT) dotyczące analizowanej problematyki. W ocenie CPT osoby zatrzymane powinny być przeszukiwane w celu zapewnienia bezpieczeństwa własnego i funkcjonariuszy. Kontroli osobistej nie powinny być jednak poddawane rutynowo wszystkie osoby zatrzymane, z uwagi na fakt, iż jest to środek bardzo inwazyjny i potencjalnie poniżający. Kontroli należy

---

<sup>1</sup> Zob. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 grudnia 2017 r., sygn. akt K 17/14 (Dz.U. z 2017 r., poz. 2405).

dokonywać tylko wtedy, gdy istnieją uzasadnione podstawy, by podejrzewać, że osoba zatrzymana mogła ukryć przedmioty niebezpieczne lub które mogą być dowodem popełnienia przestępstwa, a ponadto zwykle przeszukanie nie doprowadzi do ich wykrycia. Ponadto przy kontroli powinien być obecny więcej niż jeden funkcjonariusz, jako ochrona zarówno dla osób zatrzymanych, jak i personelu. Osoby dokonujące kontroli powinny być tej samej płci, co kontrolowany. Kontrola powinna być też realizowana w warunkach prywatności, poza zasięgiem wzroku innych osób.

CPT wskazuje też, by była ona realizowana w sposób dwuetapowy w celu zminimalizowania poczucia zażenowania osoby kontrolowanej. Osoby poddawane kontroli osobistej nie powinny być zobowiązane do zdjęcia całego ubrania w tym samym czasie, np. powinny mieć prawo do zdjęcia ubrań powyżej pasa i do ubrania się przed zdjęciem pozostałych ubrań .

KMPT zaleca przegląd praktyki dokonywania kontroli osobistej wobec osób zatrzymanych w świetle powyższych uwag.

KMPT rekomenduje też, by wzorem jednostek penitencjarnych realizować kontrolę osobistą w sposób dwuetapowy . Osoby poddawane kontroli powinny być częściowo ubrane. Funkcjonariusz powinien wpierw dokonać inspekcji jednej partii odzieży (górnej lub dolnej), a przed kontrolą kolejnej partii, zatrzymany powinien mieć możliwość ubrania się i dopiero potem zdjęcia kolejnej partii odzieży.

#### **4.2. Dostęp osób zatrzymanych do lekarza**

Niezależne badanie lekarskie i właściwe dokumentowanie urazów stwierdzonych podczas badania uważane jest za podstawową i minimalną gwarancję chroniącą przed torturami i przemocą, silnie podkreślaną przez międzynarodowe instytucje monitorujące traktowanie osób pozbawionych wolności – Podkomitet ds. Prewencji Tortur ONZ (SPT)<sup>2</sup> oraz CPT<sup>3</sup>.

Według polskiego prawa krajowego, zgodnie z art. 244 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks postępowania karnego* (Dz. U. 1997 Nr 89, poz. 555, ze zm.) zatrzymanemu przysługuje prawo m.in. do dostępu do pierwszej pomocy medycznej. Natomiast § 1. ust. 3 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. *w sprawie badań*

---

<sup>2</sup> Zob. Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 45-48; Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/3, § 57-61; Raport SPT z wizyty w Peru, CAT/OP/PER/1, § 20; Raport SPT z wizyty w Szwecji, CAT/OP/SWE/1, § 62-64.

<sup>3</sup> European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT). Zob. Drugie Sprawozdanie Ogólne, CPT/Inf (92) 3, § 36-38; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 26, 30.

*lekarskich osób zatrzymanych przez Policję* (Dz. U. z 2012 r., poz. 1102) określa, że obowiązkowemu badaniu lekarskiemu są poddawane: osoby żądające badania lekarskiego, posiadające widoczne obrażenia ciała niewskazujące na stan nagłego zagrożenia zdrowotnego, oświadczające, że cierpią na schorzenia wymagające stałego lub okresowego leczenia, którego przerwanie powodowałoby zagrożenie życia lub zdrowia, kobiety karmiące piersią i w ciąży, osoby chore zakaźnie, osoby z zaburzeniami psychicznymi, nieletni po spożyciu alkoholu lub innego, podobnie działającego środka.

Warto w tym miejscu przypomnieć rekomendacje wydane przez CPT po wizycie w Polsce w 2013 r. i 2017 r., które mówią o tym, by osoby pozbawione wolności przez policję miały zagwarantowane *explicite* prawo dostępu do lekarza (w tym także prawo dostępu do dowolnie wybranego lekarza, co oznacza, że badanie przez takiego lekarza może być przeprowadzone na koszt osoby zatrzymanej) **od samego początku pozbawienia wolności**. Odpowiednie przepisy powinny gwarantować prawo żądania dostępu osoby zatrzymanej do lekarza w każdych okolicznościach; ani funkcjonariusze policji, ani żadne inne podmioty nie mogą oceniać zasadności takich żądań<sup>4</sup>.

Wszystkie badania lekarskie winny być przeprowadzane poza zasięgiem słuchu oraz, jeżeli lekarz nie zarządzi inaczej, poza zasięgiem wzroku funkcjonariuszy policji. Komitet zaleca także, by informacje dot. zdrowia zatrzymanych były przechowywane w sposób zapewniający ich poufność. Personel lekarski może udzielać funkcjonariuszom jedynie niezbędnych informacji o stanie zdrowia zatrzymanych, informacja taka powinna jednak ograniczać się do minimum pozwalającego na zapobieżenie poważnemu ryzyku [grożącemu] osobie zatrzymanej lub innym osobom, chyba że osoba zatrzymana wyraża zgodę na udzielanie dodatkowych informacji [o swoim stanie zdrowia]<sup>5</sup>.

KMPT zachęca do zweryfikowania praktyki obowiązującej wśród funkcjonariuszy wizytowanego Komisariatu w zakresie umożliwiania przeprowadzania badań lekarskich osób zatrzymywanych, mając na względzie powyższe standardy międzynarodowe.

### **4.3. Dostęp do obrońcy od początku zatrzymania**

Zgodnie z art. 245 § 1 Kodeksu postępowania karnego zatrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub

---

<sup>4</sup> Raport z wizyty Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Ponizającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) przeprowadzonej w Polsce w dniach 5 - 17 czerwca 2013 r.

<sup>5</sup> Raport z wizyty Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Ponizającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) przeprowadzonej w Polsce w 2017 r.

radcą prawnym, a także bezpośrednio z nimi rozmowę; w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, zatrzymujący może zastrzec, że będzie przy niej obecny. Z tego prawa mogą jednakże korzystać osoby, które samodzielnie lub za pośrednictwem bliskich mają możliwość zaangażowania obrońcy z wyboru.

Tymczasem, niezwykle istotna jest tutaj sytuacja osób ubogich, których nie stać na opłacenie obrońcy z wyboru. Ponadto procedura wyboru obrońcy z urzędu nie zapewnia w praktyce dostępu do obrońcy bezpośrednio po zatrzymaniu. Wniosek o przyznanie obrońcy z urzędu można bowiem złożyć dopiero po pierwszym przesłuchaniu w charakterze podejrzanego, nie zaś bezpośrednio po zatrzymaniu. Do czasu więc wyznaczenia obrońcy z urzędu i jego pierwszego kontaktu z klientem, funkcjonariusze realizują z zatrzymanym czynności służbowe (np. przesłuchania, rozpytania). Taka sytuacja stwarza ryzyko złego traktowania, gdyż jak pokazuje doświadczenie KMPT, ryzyko tortur jest największe bezpośrednio po zatrzymaniu.

KMPT podkreśla, że dostęp osoby zatrzymanej do prawnika jest pojęciem szerszym niż udzielanie pomocy prawnej i zapewnienie obrony w postępowaniu karnym. Taki kontakt stanowi podstawową i minimalną gwarancję prewencji tortur.

Skuteczne zapobieganie torturom wymaga działań systemowych. Dostęp do obrońcy od początku zatrzymania, w połączeniu z nadzorem miejsc pozbawienia wolności wykonywanym przez niezależne organy, sąd i prokuraturę oraz możliwość wnoszenia skarg do niezależnego organu zajmującego się badaniem zarzutów złego traktowania, są kluczowymi zabezpieczeniami przed torturami<sup>6</sup>. Istotne, by dostęp do obrońcy był zapewniony od samego początku zatrzymania i przez cały okres pozbawienia wolności<sup>7</sup>. Powyższy problem był już sygnalizowany Ministrowi Sprawiedliwości przez Rzecznika Praw Obywatelskich<sup>8</sup>.

Na problem dostępu w Polsce do obrońcy zwraca też uwagę CPT, podkreślając w swoim najnowszym raporcie z wizyty w 2017 r., że dostęp do prawnika stanowi podstawowe zabezpieczenie przed złym traktowaniem, a mimo tego praktyczny dostęp zatrzymanych do realizacji tego prawa nadal jest w Polsce problemem<sup>9</sup>. Ponadto w polskim prawie brak jest przepisów przewidujących wyznaczenie obrońcy z urzędu przed etapem postępowania sądowego. W związku z tym osoby zatrzymane, które nie są w stanie zapłacić za usługi prawne,

---

<sup>6</sup> Zob. Raport SPT z wizyty na Malediwach, CAT/OP/MDV/1, § 63.

<sup>7</sup> Zob. Raport SPT z wizyty w Togo, CAT/OP/TGO/1, § 115.

<sup>8</sup> Zob. Wystąpienia Generalne RPO do Ministra Sprawiedliwości z dnia 18.04.2017 r. i 27.09.2018 r., KMP.570.3.2017.RK.

<sup>9</sup> Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 23.

są faktycznie pozbawione prawa dostępu do prawnika<sup>10</sup>. Komitet wskazuje też, że w jego ocenie osoby zatrzymane przez Policję nadal są narażone na znaczne ryzyko niewłaściwego traktowania i polskie władze powinny zintensyfikować swoje wysiłki w tym obszarze<sup>11</sup>.

W wizytowanym Komisariacie nie ma listy adwokatów z urzędu. Osoby przesłuchiwane mogą korzystać z obrońcy z wyboru, jeśli takiego posiadają. Policjanci w żaden sposób nie pośredniczą i nie inicjują kontaktu z adwokatem z urzędu od momentu zatrzymania.

W celu zwiększenia skuteczności gwarancji dostępu do obrońcy KMPT zaleca sporządzenie listy adwokatów i radców prawnych wpisanych na listę Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie i Krajowej Izby Radców Prawnych w Warszawie, informowanie o jej istnieniu osoby zatrzymanej i udostępnianie jej tej osobie w przypadku zgłoszenia takiej chęci.

Powyższy standard jest zgodny z rekomendacjami CPT, który zalecał sporządzenie, we współpracy z samorządem prawniczym, list prawników z urzędu, dostępnych dla osób zatrzymanych, które powinny być dostępne w każdym komisariacie Policji<sup>12</sup>. Ponadto zgodnie z zasadami i wytycznymi ONZ w zakresie dostępu do pomocy prawnej w sprawach karnych, w celu zapewnienia szybkiego dostępu do pomocy prawnej na posterunkach policji, zaleca się utworzenie, w porozumieniu z samorządem prawniczym, listy prawników<sup>13</sup>.

## **5. Obszary wymagające poprawy**

### **5.1. Prawo do informacji i mechanizm skargowy**

Prawo do informacji stanowi podstawową gwarancję prewencji tortur. Otrzymanie przez osobę pozbawioną wolności zrozumiałych i aktualnych informacji o istotnych kwestiach, np. przysługujących prawach, obowiązujących procedurach, sposobie składania skarg, zwiększa poczucie bezpieczeństwa, pozwala odgrywać aktywną rolę w zabezpieczaniu własnych praw, ułatwia dostęp do mechanizmów skargowych, przez co pełni rolę prewencyjną w zapobieganiu przemocy. Szczególnie istotna jest tutaj sytuacja cudzoziemców, którzy najczęściej nie znają języka polskiego oraz prawa i procedur obowiązujących

---

<sup>10</sup> Tamże, § 25.

<sup>11</sup> Tamże, § 21.

<sup>12</sup> Zob. Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2018) 21, § 17; Raport CPT z wizyty na Słowenii, CPT/Inf (2017) 27, § 15.

<sup>13</sup> Zob. Annex United Nations Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems, A. Introduction, pkt. 2; Principle 3. Legal aid for persons suspected of or charged with a criminal offence, pkt. 21. Zasady i wytyczne przyjęte przez Zgromadzenie Ogólne ONZ dnia 20 grudnia 2012 r.

w Polsce. Wizytowany Komisariat dysponuje listą tłumaczy biegłych, którzy w razie potrzeby są wzywani. Policjanci nie zgłaszali w tym zakresie problemów.

Znaczenie prawa do informacji i możliwości składania skarg podkreślają też standardy międzynarodowe oraz rekomendacje SPT i CPT<sup>14</sup>. W swoim ostatnim sprawozdaniu z działalności w 2017 r. CPT podkreśla, że efektywnie działające mechanizmy skargowe stanowią fundamentalną gwarancję prewencji tortur. Mogą nie tylko łagodzić napięcia między osobami pozbawionymi wolności i personelem, ale także poprzez zapewnienie, że skargi są traktowane poważnie, przyczynić się do budowania pozytywnych relacji. Państwa europejskie powinny więc zapewnić bezpośredni, bezpieczny i poufny dostęp do organów rozpatrujących skargi, który będzie dostępny we wszystkich miejscach zatrzymań. CPT wskazuje też zestaw standardów, które powinny być stosowane, aby był on w pełni efektywny i spełniał swoją zapobiegawczą rolę<sup>15</sup>.

W wizytowanym Komisariacie w widocznym miejscu umieszczona jest informacja o godzinach i dniu przyjęcia interesantów u Komendanta Komisariatu w celu złożenia skargi lub wniosku, po uprzednim telefonicznym umówieniu się. W okresie od 01.01.2017 r. do 27.07.2018 r. wobec funkcjonariuszy pełniących służbę w Komisariacie Policji Warszawa Żoliborz prowadzono 5 postępowań wyjaśniających w sprawie skarg (wszystkie skargi uznano za niepotwierdzone/bezzasadne) przy czym w świetle art. 20 OPCAT żadna ze skarg nie dotyczyła naruszeń mogących godzić w prawo osoby zatrzymanej czy stanowić naruszenie praw człowieka.

W celu zwiększenia skuteczności dostępu do zewnętrznych mechanizmów skargowych KMPT rekomenduje, by przy wejściu do Komisariatu i na jego terenie wyeksponować dane teleadresowe instytucji stojących na straży praw człowieka - Rzecznika Praw Obywatelskich (wraz z numerem bezpłatnej infolinii 0 800 676 676), Rzecznika Praw Dziecka, wybranych organizacji pozarządowych (np. Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Stowarzyszenia Amnesty International), właściwej miejscowo Prokuratury, Biura Spraw Wewnętrznych Policji.

---

<sup>14</sup> Zob. Wzorcowe reguły minimalne Organizacji Narodów Zjednoczonych dotyczące postępowania z więźniami (Reguły Mandeli), Rezolucja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 17 grudnia 2015 r., Reguły nr 54, 55 i 56.; Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 43/173 z dnia 9 grudnia 1988 r., Zasada 10; Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.), art. 5 ust. 2; Raport SPT z wizyty w Peru, CAT/OP/PER/1, § 67; Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/3, § 43-44; Raport SPT z wizyty w Togo, CAT/OP/TGO/1, § 77-78; Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 35-36; Drugi Raport Generalny CPT, CPT/Inf (92) 3, § 37; Dwunasty Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2002) 12, § 44; Dwudziesty Siódmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2018) 4, § 68-91; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 31.

<sup>15</sup> Dwudziesty Siódmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2018) 4, § 68-91.



## 5.2. Monitoring i nagrywanie przesłuchań

W Komisariacie nie ma zainstalowanego monitoringu wizyjnego, zatem pokoje służbowe funkcjonariuszy, w których prowadzone są przesłuchania i rozpytania, nie są monitorowane. Na terenie Komisariatu nie ma też oddzielnych pokojów przesłuchań. Policjanci nie są wyposażeni w *body camera*. Przesłuchania nie są zazwyczaj nagrywane, mimo iż procedura karna przewiduje możliwość rejestracji obrazu lub dźwięku<sup>16</sup>. Taka sytuacja w przypadkach braku obecności osoby trzeciej (np. obrońcy) stwarza ryzyko złego traktowania. Wg personelu nie ma konieczności instalowania kamer w pokojach policjantów, w razie konieczności nagrywania przesłuchania (np. w przypadku osoby zaburzonej psychicznie, która mogłaby się zachowywać niestandardowo) można wykorzystać zwykłą kamerę, która utrwali przesłuchanie.

CPT kilkakrotnie podkreślał, że rejestracja przesłuchań w formie elektronicznej (audio i/lub wideo) stanowi ważną dodatkową ochronę przed złym traktowaniem osób zatrzymanych. Dlatego też zaleca systematyczne rejestrowanie takich czynności. Rejestracji powinno też podlegać wstępne rozpytanie przez oficerów operacyjnych. CPT zaleca ponadto wyposażenie komisariatów w specjalne sale przesłuchań ze sprzętem audio i / lub wideo do rejestrowania przesłuchań policyjnych<sup>17</sup>.

W ocenie CPT rejestracja czynności policyjnych może zapewnić kompletny i autentyczny zapis przebiegu rozmowy z zatrzymanym, znacznie ułatwiając w ten sposób zbadanie wszelkich zarzutów złego traktowania. Taki instrument służy też ochronie samych funkcjonariuszy przed bezpodstawnymi zarzutami fizycznego znęcania się lub nacisku psychologicznego. Elektroniczna rejestracja przesłuchań i rozpytań zmniejsza także możliwość, że oskarżeni fałszywie zaprzeczają, że w ogóle złożyli oświadczenia określonej treści<sup>18</sup>.

Eksperti podkreślają ponadto, że rejestracja przesłuchań policyjnych umożliwia zachowanie oryginalnych dowodów komunikacji werbalnej, ogranicza skargi na nadużycia policji i może być też przydatna do celów szkoleniowych<sup>19</sup>. Zmniejsza też ryzyko osłabienia

---

<sup>16</sup> Zob. art. 147 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (tekst jednolity Dz.U. z 2018 r., poz. 1987).

<sup>17</sup> Zob. Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2018) 21, § 16; Raport CPT z wizyty w Azerbejdżanie, CPT/Inf (2018) 37, § 42; Raport CPT z wizyty na Litwie, CPT/Inf (2018) 2, § 23; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 30; Raport CPT z wizyty w Rosji, CPT/Inf (2013) 41, § 28, pkt. 3.

<sup>18</sup> Zob. Raport CPT z wizyty w Azerbejdżanie, CPT/Inf (2018) 37, § 42, przypis 5; Raport CPT z wizyty na Litwie, CPT/Inf (2018) 2, § 23, przypis 7.

<sup>19</sup> Zob. Seminar Report Seminar on combatting torture during police custody and pre-trial detention 22-23 March 2018 in Copenhagen, Denmark.

dowodów z uwagi na wątpliwości, czy zeznanie lub wyjaśnienie zostało złożone dobrowolnie. Wyłączenie takich dowodów stwarza ogromne koszty dla wymiaru sprawiedliwości<sup>20</sup>.

KMPT zaleca rejestrację dźwięku i obrazu podczas przesłuchań. Rekomenduje też utworzenie specjalnych pokoi, wyposażonych w system rejestracji audio-wideo, przeznaczonych do przesłuchań i rozpytań.

### **5.3. Rejestry**

W Komisariacie prowadzone są następujące rejestry: Książka kontroli służby dyżurnego, Książka zdawania i pobierania broni palnej, Książka wydania paralizatorów, Książka kontroli służby dyżurnej, Książka ruchu osobowego na terenie obiektu. Ta ostatnia dostępna jest w dyżurce oficera dyżurnego, odnotowane są w niej: imię i nazwisko osoby wchodzącej do Komisariatu, data i godzina wejścia i wyjścia oraz do kogo dana osoba została skierowana. Delegacja KMPT odnotowała, że książka ta nie jest uzupełniania zgodnie ze stanem faktycznym. Przykładowo w lipcu odnotowano tylko 3 osoby wchodzące do Komisariatu (były to pobyty krótkie, 15 min.), tymczasem w samym dniu wizyty delegacji KMPT do komisariatu wchodziło kilka osób, które nie były odnotowywane. Można przypuszczać, że Książka ruchu wypełniana jest wybiórczo.

W związku z powyższym KMPT zaleca dokładne odnotowywanie w Książce ruchu osobowego na terenie obiektu daty i godziny przybycia i opuszczenia wszystkich przebywających na terenie Komisariatu. Taka praktyka pozwoli na określenie czasu przebywania w placówce poszczególnych osób oraz wzmocni transparentność realizowanych z nią czynności.

Warto podkreślić, że dobrze prowadzony rejestr pobytu osób w jednostce stanowi ważne zabezpieczenie przed złym traktowaniem osób pozostających pod nadzorem Policji. Chroni też samych funkcjonariuszy przed fałszywymi pomówieniami ze strony zatrzymanych, a ich przełożonym ułatwia wykonywanie właściwego nadzoru i kontroli.

Na kwestię właściwego rejestrowania obecności wszystkich osób przebywających w komisariatach policji zwracał uwagę CPT podczas swoich wizyt. Zgodnie z ich stanowiskiem w przypadkach, gdy dana osoba zostanie zatrzymana lub wezwana przez funkcjonariuszy (niezależnie od przyczyny, w tym w celu odbycia wstępnej rozmowy z funkcjonariuszami operacyjnymi), jej obecność na komisariacie zawsze powinna być odpowiednio zarejestrowana. Zapisy powinny określać w szczególności: kto został doprowadzony lub wezwany, przez kogo,

---

<sup>20</sup> Zob. 2017 Symposium on Procedural Safeguards in the first hours of police custody Outcome Report, APT, s. 22.

na czyje zlecenie, o której godzinie, z jakiego powodu, w jakim charakterze (podejrzany, świadek, itp.), komu została przekazana dana osoba i kiedy osoba opuściła pomieszczenia policji. Wszyscy funkcjonariusze powinni zostać też przeszkoleni w tym zakresie<sup>21</sup>.

CPT podkreślił, że wymóg właściwego rejestrowania faktu pozbawienia wolności jest jedną z najbardziej podstawowych gwarancji przeciwko złemu traktowaniu. Dokładne rejestrowanie wszystkich aspektów okresu zatrzymania ułatwia kontrolę nad przestrzeganiem przepisów prawnych dotyczących osób pozostających w dyspozycji organów ścigania oraz przeciwdziała fałszywym oskarżeniom kierowanym przeciwko funkcjonariuszom<sup>22</sup>.

Warto wskazać, że także w Polsce dochodziło do stosowania tortur przez funkcjonariuszy operacyjnych podczas nieformalnych rozpytań, na terenie komisariatów. Analiza wyroków sądowych była przedmiotem wystąpienia Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sprawiedliwości<sup>23</sup>.

#### **5.4. Warunki bytowe**

Komisariat znajduje się w dwukondygnacyjnym budynku. Przesłuchania odbywają się w pokojach policjantów, które znajdują się na parterze. Na pierwszym piętrze są szatnie dla funkcjonariuszy, zaś na poziomie suterenu znajduje się m.in. pokój okazań, magazyny dowodów rzeczowych, archiwum, pokój socjalny dla policjantów. Pokoje policjantów są niewielkie, zagracone, w większości 2 lub 3-osobowe. To właśnie w tych pokojach odbywa się większość czynności, w tym przesłuchania. W komisariacie nie ma oddzielnego pokoju do przesłuchań. Wszystkie czynności policjanci prowadzą przy biurku. W związku z tym podczas przesłuchania treść rozmowy jest słyszana przez innych funkcjonariuszy lub innych przesłuchiwanym w tym samym czasie i w tym samym pokoju. Takie warunki nie gwarantują pełnej intymności przy zgłaszaniu swojego problemu lub składaniu zeznań (brak dyskrecji, dyskomfort związany z niewygodą i niskim standardem przestrzeni może się wiązać z dodatkowym stresem).

Przy wejściu do budynku jest pochylnia dla osób z niepełnosprawnością, dodatkowo jedna z łazienek jest częściowo dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami fizycznymi.

---

<sup>21</sup> Zob. Raporty CPT z wizyty na Ukrainie: CPT/Inf (2014) 15, § 71; CPT/Inf (2017) 15, § 17; CPT/Inf (2018) 41, § 29, 44-45.

<sup>22</sup> Zob. Raport CPT z wizyty na Ukrainie, CPT/Inf (2018) 41, § 44.

<sup>23</sup> Zob. Wystąpienie Generalne RPO do Ministra Sprawiedliwości z dnia 18.04.2017 r. KMP.570.3.2017.RK.

**Warunki lokalowe w ocenie delegacji KMPT są złe.** Budynek jest w niezadowalającym stanie technicznym: obdrapane ściany, przeciekający dach, małe zagracone pokoje policjantów, rozpadające się meble, szatnie dla funkcjonariuszy wyposażone w stare, zniszczone szafy metalowe, niektóre z uszkodzonym zamkiem, duchota w pokojach, nieprzyjemny zapach w sanitariatach spowodowany wybijaniem się kanalizacji. Zaniedbanie i wyposażenie budynku mocno odstaje od np. innych komend na terenie Warszawy, i nie tylko.

Praca w takich warunkach może być frustrująca dla pracowników. Nie tworzy się jednocześnie odpowiedniej przestrzeni dla interesantów („Warunki są jakie są, policjanci pracują siedząc jeden na drugim, nie mają wystarczająco dużo miejsca, by powiesić swoje służbowe ubrania. Muszą sami je sobie prać, często także przerabiać, bo otrzymują np. za duże rozmiary” – anonimowy rozmówca).

Do Komisariatu mogą przychodzić osoby zarówno zatrzymane i doprowadzane przez policję pod przymusem, jak i przychodzące z własnej woli (np. poszkodowani, którzy chcą zgłosić przestępstwo) lub wezwane w charakterze świadka. Wszyscy wchodzi tym samym wejściem. Pierwszy kontakt z policjantem odbywa się w poczekalni, do której schodzi funkcjonariusz mający zająć się daną sprawą. Następnie interesant jest przez niego prowadzony do pokoju, w którym odbywają się wszelkie czynności. Okna we wszystkich pomieszczeniach znajdujących się na parterze (poczekalnia i pokoje policjantów) wyposażone są w kraty. Takie rozwiązanie rodzi opresyjny charakter samego miejsca oraz kojarzy się z dawnym systemem. Dominującym trendem jest odchodzenie od takiego rozwiązania<sup>24</sup>.

Wykaz wszystkich dowodów jest zawsze przy aktach sprawy oraz w komputerowym rejestrze dowodów. W Komisariacie nie ma wystarczająco dużo miejsca, by odpowiednio zabezpieczać i przechowywać dowody przetrzymywane do sprawy. Dowody są przechowywane w magazynie dowodów lub w pokojach policjantów prowadzących sprawę. Są do tego celu przygotowane szafy pancerne, ale nie są one w stanie pomieścić wszystkich rzeczy i dokumentów. Gdy w szafie pancernej brakuje miejsca, dowody są kładzione na szafę, na podłodze, w zasadzie znajdują się one wszędzie. W dniu wizytacji np. w pokoju policjanta na szafie pancernej leżały 2 kije, opakowane i opisane jako dowody, w pokoju dzielnicowych na środku stał rower, również oznakowany jako dowód, w pokoju naczelnika działu kryminalnego w szafie pancernej przechowywane są narkotyki, ich woń jest odczuwalna w pokoju i na korytarzu. W Komisariacie nie ma warunków, by rzeczy te były przechowywane w inny sposób.

---

<sup>24</sup> Zob. *Komendy i komisariaty policji – funkcje i standardy przestrzeni. Raport.* Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Warszawa 2013 r.

W ocenie delegacji KMPT konieczne jest wsparcie finansowe dla Komisariatu i poprawa warunków lokalowych.

### **5.5. Personel**

KMPT widzi potrzebę merytorycznego wsparcia funkcjonariuszy. Policjanci najczęściej przechodzą szkolenia kaskadowe, czyli jeden z nich jedzie na szkolenia, wraca na Komisariat i szkoli pozostałych funkcjonariuszy, co w ocenie KMPT nie jest dobrym sposobem polepszania swoich kompetencji. Z udostępnionego wizytującym wykazu szkoleń wynika, że policjanci byli szkoleni z następujących tematów: zatrzymanie, doprowadzenie i konwojowanie osób zatrzymanych, podstawy prawne użycia środków przymusu bezpośredniego i broni palnej, przestępstwa z „nienawiści”, psychologiczne aspekty zachowań przemocowych i agresji, tortury, nieludzkie oraz poniżające traktowanie w prawie krajowym oraz międzynarodowym (to ostatnie odbyło się po wizytacji KMPT).

KMPT zaleca, by do programów szkoleń i kursów policyjnych włączyć zagadnienia związane z: zapobieganiem i minimalizowaniem użycia przemocy w chwili zatrzymania, Protokołem Stambulskim, komunikacją interpersonalną, sposobami radzenia sobie ze stresem, przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu.

W ocenie KMPT odpowiednio dobrany i wyszkolony personel policyjny jest w stanie prawidłowo wykonywać swoje obowiązki, bez uciekania się do przemocy. Stanowi też skuteczną gwarancję chroniącą osoby pozbawione wolności przed torturami. Dzięki swojej wiedzy i doświadczeniu oraz możliwości kontaktu z zatrzymanymi, ma możliwość bieżącego monitorowania ich zachowania i wyłapywania niepokojących sygnałów, świadczących o złym traktowaniu. Zgodnie z regułą 85 Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113), *personelowi pracującemu z nieletnimi pozbawionymi wolności, umożliwia się systematycznie szkolenia z zakresu wiedzy i umiejętności zawodowych, w szczególności z psychologii dziecka, pracy socjalnej i wychowawczej z dzieckiem, a także międzynarodowych standardów i norm dotyczących praw człowieka i praw dziecka.*

W ocenie SPT szkolenie personelu powinno mieć charakter prewencyjny i obejmować funkcjonariuszy na wszystkich poziomach. Powinno mieć charakter przekrojowy, zawierając zasady i standardy w zakresie ochrony praw człowieka, ukierunkowane na zapobieganie torturom i innemu okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu.

Na kwestie odpowiedniego doboru i kwalifikacji personelu, odpowiedzialnego za opiekę nad osobami w miejscach detencji, zwraca też uwagę CPT podkreślając, że: *Dozór i opieka nad osobami nieletnimi pozbawionymi wolności jest zadaniem szczególnie wymagającym. Personel powołany do wypełniania tego zadania powinien być starannie dobrany pod względem osobistej dojrzałości i zdolności do radzenia sobie z wyzwaniami związanymi z pracą i dbaniem o dobro tej grupy wiekowej. W szczególności personel powinien być zaangażowany w pracę z młodymi ludźmi oraz być w stanie pokierować i zmotywować osoby nieletnie, za które ponosi odpowiedzialność. Cały personel, łącznie z osobami wykonującymi wyłącznie obowiązki w zakresie dozoru, powinien przechodzić profesjonalne szkolenie, zarówno w czasie przyjęcia do pracy, jaki i w jej trakcie, a także otrzymywać odpowiednie wsparcie z zewnątrz oraz nadzór w wykonywaniu ich obowiązków*<sup>25</sup>. Podczas ostatniej wizyty w Polsce w 2017 r. CPT podkreślił także, że należy dążyć do przeszkolenia personelu w zakresie rozwiązywania konfliktów oraz stosowania strategii i technik deeskalacji konfliktu na różnych poziomach komunikacji<sup>26</sup>.

Konkludując, szkolenia w wymienionym wyżej zakresie mają wartość prewencyjną i edukacyjną. Wspomniane szkolenia, zawierające w treści zasady i standardy w zakresie ochrony praw człowieka i znajomość podstaw pozytywnych oddziaływań psychologicznych, ukierunkowane są na zapobieganie torturom i innym formom przemocy i niewłaściwego traktowania.

KMPT zachęca też do wkładania wysiłku w budowanie kultury organizacyjnej, która będzie propagować odpowiednie zachowanie personelu i zachęcać funkcjonariuszy do przeciwdziałania niewłaściwemu traktowaniu przez ich współpracowników oraz raportowanie takich przypadków.

KMPT rekomenduje też zapoznanie policjantów z *Podręcznikiem skutecznego badania i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (Protokołem Stambulskim)*. Stosowanie tego dokumentu rekomenduje sygnatariuszom OPCAT - SPT<sup>27</sup>.

Protokół Stambulski zawiera m.in. standardy międzynarodowe w zakresie ochrony praw człowieka i prewencji tortur oraz wskazówki dotyczące prowadzenia skutecznych dochodzeń w sprawach o tortury, np. w zakresie metodyki przesłuchań ofiary i świadka, pozyskiwania i zabezpieczania dowodów rzeczowych (w tym dowodów natury medycznej), informacji które

---

<sup>25</sup> Zob. Dziewiąty Raport Generalny CPT, CPT/Inf (99) 12, § 33.

<sup>26</sup> Raport dostępny na stronie: <https://www.coe.int/en/web/cpt/-/council-of-europe-anti-torture-committee-publishes-report-on-pola-1>

<sup>27</sup> Zob. Raport SPT z wizyty w Peru, CAT/OP/PER/1, § 20; Raport z wizyty SPT na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 46-48; Raport SPT z wizyty w Brazylii, CAT/OP/BRA/1, § 38-39.

należy pozyskać w toku śledztwa, gromadzenia i analizowania dokumentacji. Zwraca też uwagę na psychiczne skutki tortur i ryzyko retraumatyzacji ofiary. Powyższy podręcznik będzie zatem cennym narzędziem szkoleniowym policjantów.

## **6. Zalecenia**

Na podstawie art. 19 OPCAT Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur zaleca:

### **6.1. Komendantowi Komisariatu Policji Warszawa Żoliborz:**

1. Polepszenie warunków materialnych w Komisariacie;
2. Przeprowadzanie kontroli osobistej tylko w wyjątkowych przypadkach, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji i po dokonaniu indywidualnej oceny ryzyka;
3. Realizację kontroli osobistej w sposób dwuetapowy;
4. Wyeksponowanie w widocznych miejscu przy wejściu do Komisariatu oraz na jego terenie danych teleadresowych: instytucji stojących na straży praw człowieka - Rzecznika Praw Obywatelskich (wraz z numerem bezpłatnej infolinii 0 800 676 676), Rzecznika Praw Dziecka, wybranych organizacji pozarządowych (np. Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Stowarzyszenia Amnesty International), właściwej miejscowo Prokuratury, Biura Spraw Wewnętrznych Policji;
5. Sporządzenie listy adwokatów i radców prawnych wpisanych na listę Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie i Krajowej Izby Radców Prawnych w Warszawie, informowanie o jej istnieniu osób zatrzymanych i udostępnianie jej tym osobom w przypadku zgłoszenia takiej chęci;
6. Rejestrację dźwięku i obrazu podczas przesłuchań;
7. Utworzenie specjalnych pokoi, wyposażonych w system rejestracji audio-wideo, przeznaczonych do przesłuchań i rozpytań;
8. dokładne odnotowywanie w Księżce ruchu osobowego na terenie obiektu daty i godziny przybycia i opuszczenia wszystkich przebywających na terenie Komisariatu;
9. Włączenie do programów szkoleń i kursów policyjnych zagadnień związanych z: zapobieganiem i minimalizowaniem użycia przemocy w chwili zatrzymania, Protokołem stambulskim, komunikacją interpersonalną, sposobami radzenia sobie ze stresem, przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu.

## **6.2. Komendantowi Stołecznemu Policji:**

1. Zapewnienie środków finansowych na realizację powyższych zaleceń, wymagających nakładów finansowych, w szczególności zabezpieczenie środków finansowych na polepszenie warunków materialnych.